

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**кафедра іноземних мов
факультету забезпечення оперативно-службової діяльності**

**ПРОГРАМА
проведення комплексного екзамену
з основної іноземної мови (англійської)
для атестації здобувачів за I (бакалаврським) рівнем вищої освіти
факультету забезпечення оперативно-службової діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
за спеціальністю 035 Філологія**

I. Мета проведення екзамену

Програма екзамену з основної іноземної мови передбачає комплексну перевірку рівня сформованості мовної, мовленнєвої та перекладацької компетентності випускників Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Мета перевірки полягає у визначенні рівня сформованості у курсантів лінгвістичних і комунікативних знань, умінь та навичок.

Екзамен містить систему запитань, які дозволяють оцінити готовність випускників до виконання професійних завдань, що пов'язані з іншомовною комунікацією та перекладом.

У процесі розробки програми екзамену було враховано вимоги МОН України до підготовки фахівця рівня «Бакалавр» зі спеціальності 035 «Філологія».

Перевірка знань курсантів базується на змісті робочих програм навчальних дисциплін з «Практичного курсу основної іноземної мови», «Спеціального перекладу» та «Теорії і практики перекладу з основної іноземної мови».

Вимоги до підготовки курсантів

У процесі екзамену курсанти повинні виявити **знання**:

- фонетичного, лексичного та граматичного устрою англійської мови;
- понятійного та термінологічного апарату;
- закономірностей та принципів адекватного та еквівалентного перекладу;
- методів перекладацького аналізу;
- типів перекладацьких відповідностей та лексико-граматичних трансформацій при перекладі.

Курсанти повинні продемонструвати такі **вміння та навички**:

- вільно висловлюватись у запропонованих проблемних ситуаціях;
- застосовувати лексико-граматичний матеріал з тем, що вивчалися;
- здійснювати комунікативні наміри та висловлювати своє рішення у проблемних ситуаціях професійного характеру під час перевірки документів іноземних громадян у міжнародних пунктах пропуску;
- застосовувати термінологічний апарат у процесі професійної комунікації;
- реферувати суспільно-політичні та професійні тексти;
- самостійно застосовувати лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу;
- здійснювати адекватний переклад з англійської мови на українську текстів професійного змісту, які містять тематичну термінологію;
- вміти користуватися двомовними, тлумачними та термінологічними словниками.

II. Форма проведення екзамену та структура білетів

Для з'ясування рівня оволодіння курсантами еквівалентністю двох мов та засобами адекватного відтворення значення різноманітних лексичних одиниць мови оригіналу у мові перекладу екзамен складається з 2-х частин: письмової та усної і проводиться у два дні.

Письмова частина екзамену передбачає виконання лексико-граматичного тесту, який складається з 20 завдань, та перекладу тексту за фахом обсягом від 2500 знаків до 3000 знаків з англійської мови на українську.

Усна частина екзамену проводиться за білетами. Кількість білетів повинна перевищувати кількість курсантів навчальної групи на 10-20%.

Екзаменаційний білет складається з трьох питань.

Перше питання - усне реферування англійською мовою газетної статті суспільно-політичного або професійного характеру обсягом 2000-2500 друкованих знаків (стаття рідною мовою).

Друге питання - усне повідомлення про дії офіцера-прикордонника у службових ситуаціях проблемного характеру.

Третє питання - бесіда за запропонованою проблемною ситуацією з тем, що вивчалися впродовж навчання.

III. Порядок проведення екзамену

Екзамен з основної іноземної мови (англійської) проводиться у два дні.

У перший день проводиться письмова частина екзамену.

За командою голови підкомісії в навчальний клас запрошуються всі курсанти навчальної підгрупи. Вони отримують тестові завдання та проштамповані аркуші для відповіді. Тестування триває 30 хвилин, після чого матеріали з відповідями збираються секретарем підкомісії. Курсанти отримують тексти для перекладу. Робота над перекладом триває 3 академічні години. Після закінчення відведеного часу, за вказівкою голови підкомісії, секретар збирає екзаменаційні роботи. Голова підкомісії надає курсантам вказівки щодо порядку складання усної частини екзамену.

Після прийому письмової частини екзамену проводиться засідання підкомісії для перевірки письмових екзаменаційних робіт і виставляється окрема оцінка за виконання тестів та перекладу тексту і загальна оцінка за завдання письмової частини, яка оголошується перед усною частиною екзамену.

На другий день, перед початком усної частини екзамену, голова підкомісії нагадує курсантам про порядок підготовки та відповіді за білетом.

До навчального класу запрошуються 5 курсантів, вони беруть білети, читають завдання, отримують матеріали завдань і впродовж 30 хвилин готуються до відповіді.

Після закінчення часу, що відведений на підготовку, курсанти починають відповідати на питання білету.

IV. Оцінювання знань курсантів

Критерії оцінювання лексико-граматичного тесту:

«відмінно», якщо допущено не більше 2-ох неправильних відповідей;
«добре», якщо допущено не більше 5-ти неправильних відповідей;
«задовільно», якщо допущено не більше 8-ми неправильних відповідей;
«незадовільно», якщо допущено більше 8-ми неправильних відповідей.

Критерії оцінювання перекладу тексту за фахом:

«відмінно», якщо переклад виконаний повністю, без помилок або допущена неточна передача змісту оригіналу на рівні слова або словосполучення, що не несуть суттєвої інформації. Незначні стилістичні помилки не приймаються до уваги;

«добре», якщо переклад виконаний повністю, але допущена неточна передача змісту на рівні речення, що несе інформацію вторинного значення (додаткову, побічну) і ця неточність не веде до спотворення змісту інформації первинного плану. Допускається ряд незначних стилістичних помилок;

«задовільно», якщо переклад виконаний повністю, але допущена неточна передача змісту (спотворення змісту) на рівні речення або абзацу, що несуть інформацію первинного значення, тобто інформацію, що веде до спотворення головної думки речення або абзацу, пропущені одне або кілька речень, переклад яких викликав труднощі і спричинив значну помилку;

«незадовільно», якщо переклад виконаний менш ніж на 75% обсягу, є грубі (значні) спотворення змісту цілих речень або абзаців, пропущено ряд речень, що несуть змістову інформацію, при загальній стилістичній неповноцінності перекладу.

Загальна оцінка за письмову частину екзамену виставляється на основі 2-ох оцінок, за тестування і переклад тексту, причому оцінка за переклад тексту є пріоритетною:

«відмінно», якщо сума кількості балів 4,51 -5.00;

«добре», якщо сума кількості балів 3,51 – 4,50;

«задовільно», якщо сума кількості балів 2,60 – 3,50;

«незадовільно», якщо сума кількості балів нижче 2,60.

Критерії оцінювання усної частини екзамену

Перше питання

Усне реферування тексту оцінюється:

«відмінно», якщо відповідь відповідає всім вимогам: вимова, володіння лексичним та граматичним матеріалом, швидкість мовлення. Темп мовлення близький до природного, різноманітність мовних засобів та їх правильне вживання, точність викладання фактичного матеріалу з усіма деталями. Допускаються обмовки і незначна кількість негрубих помилок;

«добре», якщо відповідь відповідає наступним вимогам: темп мовлення трохи сповільнений, допускаються окремі паузи, знання фактичного матеріалу, вибір мовних засобів трохи обмежений, але їх вживання правильне. Допускаються обмовки, незначні помилки, а також має місце упуцнення окремих не дуже важливих фактів;

«задовільно», якщо відповідь не повністю відповідає вимогам. Темп мовлення повільний, коментування прочитаного тексту не дається. Існують неточності фактичного характеру, допускаються помилки, в тому числі грубі, а також упускаються важливі факти. Переказ здійснюється лише в загальних рисах;

«незадовільно», якщо відповідь не відповідає більшості вимог, відсутні уміння і навички усного мовлення, погане розуміння фактичного матеріалу. Бесіда ведеться на низькому мовному рівні. Під час мовлення допускаються грубі помилки, які не помічаються і не виправляються самим курсантом.

Друге та третє питання

Усне повідомлення про дії офіцера-прикордонника у службовій ситуації та бесіда на запропоновану проблемну ситуацію оцінюється:

«відмінно», якщо повідомлення та відповідь відповідають усім вимогам: фонетичний бік мовлення, володіння лексичним і граматичним матеріалом, розуміння співрозмовника, уміння вести бесіду, застосовувати широкий спектр лексики з теми, швидка реакція у вільній бесіді, різноманітність мовних засобів та їх правильне вживання. Знання реалій краєзнавчого матеріалу, а також політичних подій, пов'язаних з життям країни, мова якої вивчається. Вміння висловити свою точку зору;

«добре», якщо допускається незначна кількість негрубих помилок. Темп мовлення трохи сповільнений, добра реакція у вільній бесіді. Вибір мовних засобів трохи обмежений, але їх вживання правильне;

«задовільно», якщо допускаються обмовки і помилки, але незначні. Бесіда не повністю відповідає вимогам. Реакція в бесіді сповільнена, існують неточності фактичного характеру. Недостатнє володіння лексичним матеріалом з тем, що вивчались;

«незадовільно», якщо допускаються грубі помилки лексико-граматичного характеру. Відповідь не відповідає більшості вимог. Слабкі уміння і навички усного мовлення. Бесіда ведеться на низькому мовленнєвому рівні.

Загальна оцінка за усну відповідь виводиться на основі чотирьох оцінок: за реферування, усні повідомлення за службовими ситуаціями проблемного характеру та бесіду за тематичною проблемною ситуацією.

**Критерії оцінювання результату усної частини
екзамену**

При чотирьох окремих оцінках виставляється:

«відмінно», якщо сума кількості балів 4,51 -5.00;

«добре», якщо сума кількості балів 3,51 – 4,50;

«задовільно», якщо сума кількості балів 2,60 – 3,50;

«незадовільно», якщо сума кількості балів нижче 2,60.

Критерії оцінювання загального результату екзамену

Загальна оцінка за усну та письмову частини екзамену виставляється:

«відмінно» - якщо обидві окремі оцінки «відмінно» або письмова частина «добре», а усна «відмінно»;

«добре» - якщо обидві окремі оцінки «добре» або якщо усна частина «відмінно», а письмова «задовільно»;

«задовільно», якщо в окремих оцінках немає оцінки «незадовільно».

Пріоритетною оцінкою є оцінка за усну частину екзамену.

На підставі визначеного балу за допомогою «Шкали переведення національної системи і системи ЄКТС в 100-бальну систему за результатами складання атестації» визначається оцінка за комплексний екзамен за національною шкалою, 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС.

Сумарний бал випускника за комплексний екзамен з основної іноземної мови (англійської) заноситься у протокол засідання екзаменаційної комісії і оголошується у день оформлення протоколів засідання екзаменаційної підкомісії після затвердження протоколу Головою екзаменаційної комісії. Члени підкомісії несуть особисту відповідальність за правильність та об'єктивність оцінки, що виставляється.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ ПИСЬМОВА ЧАСТИНА ЕКЗАМЕНУ

1. Письмовий переклад

Письмовий переклад тексту виконується з метою перевірки вмінь виконання перекладу з іноземної мови на рідну. Виконуючи письмовий переклад тексту за спеціальністю, слід враховувати такі **аспекти перекладу**:

а) граматичні

Вибір конструкції речення у процесі перекладу. Формальні та функціональні відповідності граматичних структур в іноземній та рідній мові. Функціональний принцип передачі граматичних форм та синтаксичних конструкцій у перекладі.

Залежність зміни структури речення від різних факторів:

- неспівпадіння граматичної структури в іноземній та рідній мовах;
- лексичного наповнення граматичних форм та синтаксичних конструкцій.

Граматичні трансформації у процесі перекладу: повна та часткова зміна конструкції, зміна порядку слів, заміна частин мови та членів речення. Додавання та опускання слів за граматичними причинами. Передача граматичними та лексичними засобами рідної мови значень, які виражаються артиклем.

Переклад пасивних конструкцій. Переклад безособових дієслівних форм та віддієслівних іменників. Переклад багатокomпонентних атрибутивних груп. Трансформування складного речення у просте у процесі перекладу.

Членування та об'єднання речень у процесі перекладу в залежності від логічного зв'язку між висловлюваннями.

б) лексико-семантичні

Багатозначність та недиференційованість значень слів. Залежність перекладу слова від контексту. Розкриття контекстуального значення слів у процесі перекладу.

Переклад власних назв, географічних назв, назв організацій і т.д.

в) стилістичні

Вибір слів з синонімічного ряду у відповідності до жанрових особливостей тексту. Експресивно-стилістичні функції синтаксичних конструкцій різних типів.

Передача ідейної спрямованості тексту, що перекладається, як основна умова адекватності перекладу.

2. Тестування

Тестування проводиться з метою виявлення знань щодо володіння лексико-граматичним матеріалом і базується на пройденому впродовж усього курсу навчання лексико-граматичному матеріалі.

Тест складений за принципом множинного вибору правильної відповіді із 4 запропонованих варіантів відповіді.

Він включає 20 лексико-граматичних завдань, що спрямовані на перевірку знань з лексики та граматики та їх практичного використання.

Тести з англійської мови включають такий граматичний матеріал:

1. Категорія часу. Вживання часових форм, їх узгодження.
2. Категорія стану. Активний та пасивний стан.
3. Модальні дієслова. Їх вживання.
4. Категорія способу дії. Дійсний, наказовий та умовний спосіб.
5. Герундій. Дієслівні та іменникові ознаки.
6. Інфінітив. Форми і функції.
7. Дієприкметники теперішнього та минулого часу.
8. Функції артикля.
9. Утворення ступенів порівняння прикметників та прислівників.
10. Вживання займенників.
11. Прийменники.
12. Складносурядні та складнопідрядні речення. Види підрядних речень.

УСНА ЧАСТИНА ЕКЗАМЕНУ

1. Реферування тексту

Усне реферування тексту проводиться з метою перевірки вміння стисло викладати англійською мовою зміст тексту при збереженні найбільш важливих елементів тексту. При цьому враховується передача змісту, а також лексичні, граматичні та стилістичні особливості реферування тексту.

Першим етапом роботи над реферуванням статті є уважне читання тексту, розподіл його на смислові фрагменти, визначення теми і основної думки (ідеї) тексту. При розподілі тексту на смислові фрагменти значну допомогу може надати наявність абзаців. Рамки абзацу та смислового фрагменту часто співпадають. Смислові фрагменти виділяються в тексті або виписуються в стислому вигляді.

Другим етапом є виявлення логічної структури тексту і групування виписаних фрагментів згідно з його логічною структурою. Це означає, що смисловим фрагментам надаються певні ранги, і вони розміщуються в порядку цих рангів. Послідовність пунктів логічного плану реферування може відрізнятися від логіки попереднього матеріалу.

Третім етапом є складання тексту. Цей текст складається із відібраних частин тексту. Основні положення оригіналу можна передати своїми словами. При передачі змісту слід досягти плавного та логічного розвитку основної лінії змісту.

2. Усні повідомлення за запропонованими проблемними ситуаціями

Усно-мовленнєва комунікативна компетенція передбачає здатність слухати, розуміти та розмовляти. Комунікативна компетенція є метою та

результатом навчання, але цей результат стає реальним лише при наявності сформованої лінгвістичної компетенції.

Принцип комунікативної спрямованості визначає зміст, відбір та організацію лінгвістичного матеріалу, конкретизацію сфер та ситуацій спілкування, ставить курсанта перед необхідністю використання різноманітних організаційних форм для здійснення спілкування.

Формування здатності та вміння мислити й спілкуватися іноземною мовою означає не лише послідовне “заміщення” елементів рідної мови елементами іноземної; мислення та спілкування іноземною мовою знаменує складну перебудову всієї структури формування думки і структури діяльності спілкування, які склалися у рідній мові, й набуття здатності до “переключення” мислення з однієї мови на іншу. Так зване мислення іноземною мовою, досягнення якого вважається ідеалом навчання, є ніщо інше, як безпосереднє залучення внутрішнього мовлення в механізм породження іноземного мовлення. Умовами його досягнення є такі взаємообумовлені, проте різні за природою чинники, як лексичний запас, професійна термінологія, знання правил мови, чуття іноземної мови та здатність до спілкування всупереч дефіциту іншомовних знань.

Друге питання білету включає дві проблемні ситуації професійного характеру. У відповідності до розробленої комунікативної стратегії курсанти повинні вміти оперувати лексико-граматичним комплексом, термінологією прикордонної служби для пояснення суті проблеми іноземним громадянам під час перевірки документів у міжнародних пунктах пропуску.

Ситуації були надані кафедрою прикордонного контролю та відображають реальні проблеми, що траплялись у професійній діяльності прикордонників.

Під час діалогу з'ясовується: мета поїздки, підтвердження мети, час перебування в Україні та інша інформація про іноземця. У кінці розмови обґрунтовується рішення щодо дозволу в'їзду в країну.

Третя ситуація стосується тематики, яка вивчалася впродовж навчання. Метою є перевірка здатності курсантів оперувати тематичною лексикою та фразеологією, тематичною інформацією, продемонструвати вміння висловлювати своє ставлення до проблеми, пояснювати власну точку зору та робити певні висновки іноземною мовою.

Теми для проведення бесіди

1. Державна прикордонна служба України.
2. Перевірка документів у міжнародних пунктах перетину кордону.
3. Професія прикордонника.
4. Військова освіта. Національна академія Державної прикордонної служби України.
5. Закон та правопорядок.
6. Глобальні проблеми людства.
7. Національна безпека та миротворчі операції.
8. Проблеми війни і миру у сучасному світі.
9. Суспільна роль засобів масової інформації.
10. Свята в Україні та за кордоном.
11. Зовнішність та риси характеру людини.
12. Англійська мова - мова міжнародного спілкування.
13. Людина і природа.
14. Проблеми захисту довкілля.

Начальник кафедри іноземних мов
полковник

» _____ » _____ 2020 р.

Ігор БЛОЩИНСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО

Начальник факультету забезпечення оперативно-службової діяльності
полковник

» _____ » _____ 2020 р.

Ігор ПОЧЕКАЛІН

ДОДАТКИ

Додаток 1

Перелік документів, які повинні бути в наявності під час проведення комплексного екзамену:

1. Програма комплексного екзамену.
2. Протокол засідання підкомісії екзаменаційної комісії.
3. Перелік наочних посібників, матеріалів довідкового характеру, якими дозволяється користуватись курсантам під час складання комплексного екзамену.
4. Положення про організацію освітнього процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.
5. Навчальні картки з оцінками за період навчання кожного курсанта.
6. Службова картка кожного курсанта.

Перелік літератури, яка пропонується для користування членам комісії.

1. Гапонова В.М. Англо- українсько-російський словник прикордонних термінів / В.М. Гапонова, Н.С. Назаренко.- Хмельницький: Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2011.- 108 с.
2. Longman Essential Activator.–UK: Longman, 2006. – 282 pp.

Перелік літератури для підготовки курсантів до складання комплексного екзамену.

1. Гапонова В.М. Державна прикордонна служба України: підручник / В.М. Гапонова. – Хмельницький: Вид-во. Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2012. – 204 с.
2. Гапонова В.М. Англійська мова у правовому контексті: навчальний посібник. / В.М. Гапонова, Н.С. Назаренко, М.Г. Карпушина. – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2013 – 246 с.
3. Гапонова В.М., Тимошенко Т.О. Україна – наша Батьківщина. – Хмельницький: НАДПСУ, 2006 - 332 с.
4. Гапонова В.М. Тематичні комунікативні ситуації: навчально-методичний посібник / В.М. Гапонова, М.Г. Карпушина.- Хмельницький: Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2010.- 284 с.
5. Гапонова В.М. Англо- українсько-російський словник прикордонних термінів / В.М. Гапонова, Н.С. Назаренко.- Хмельницький: Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2011.- 108 с.
6. Гужва Т. М. Англійська мова: Розмовні теми: Навч. посіб. для студентів фак. інозем. філології, університетів, ліцеїв, гімназій та коледжів. Ч. 1. – Харків: Фоліо, 2006. – 414 с.
7. Балабін В.В. Основи військового перекладу: (англ. мова): підручник / В.В. Балабін, В.М. Лісовський, О.О. Чернишов; за ред. В.В. Балабіна. – К.: Логос, 2008. – 587 с.
8. Дубенко С.Ю. Сполучені Штати Америки: путівник перекладача. Навчальний посібник для студентів вищих навч.закладів. Вінниця: Нова Книга, 2007. – 504 с.
9. Блощинський І. Г. Спеціальний переклад (англійська мова) : навчальний посібник / [І. А. Яремчук, Ю. І. Бец, І. Г. Блощинський та ін.]. – Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2012. – 316 с.
10. Блощинський І. Г. Військовий переклад (англійська мова) : підручник / І. Г. Блощинський, І. А. Яремчук. – Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2016. – 440 с.
11. Eastwood J. Oxford Practice Grammar. Intermediate.- OUP, 2006. – 439 pp.
12. English Grammar / Azar B.S., Hagen S.A. – Longman. – 2009, 530pp.
13. Grammarway 4 / Jenny Dooley, Virginia Evans. - Express Publishing, 2014, 224pp.
14. Longman Essential Activator.–UK: Longman, 2006. – 282 pp.